



V Bruseli 11. 1. 2018
COM(2018) 2 final

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

**Priebežné hodnotenie programu Horizont 2020: ako maximalizovať vplyv výskumu a
inovácií EÚ**

1. ÚVOD

Výskum a inovácie sú veľmi dôležité pre udržanie sociálno-ekonomického modelu a hodnôt Európy, ako aj jej konkurencieschopnosti na celosvetovej úrovni. To v rýchlo sa meniacom svete, kde náš úspech čoraz viac závisí od tvorby znalostí a ich rýchlych premien na inovácie než na využívaní prírodných zdrojov alebo znižovaní miezd, platí čoraz častejšie. Udržateľný rast v budúcnosti možno dosiahnuť jedine tak, že sa do výskumu a inovácií bude investovať už teraz.

Rámcový program EÚ pre výskum a inovácie (2014 – 2020) Horizont 2020 je z hľadiska tohto cieľa kľúčovým aktívom EÚ. Jeho cieľom je podnietiť hospodársky rast a vytvárať pracovné miesta spájaním výskumu a inovácií, podporou excelentnej vedy a vedúceho postavenia priemyslu, ako aj riešením spoločenských výziev.

Útvary Komisie v súlade s usmerneniami o lepšej právnej regulácii¹ vykonali komplexné priebežné hodnotenie pokroku programu počas prvých troch rokov jeho vykonávania². Reakcie zainteresovaných strán na verejnú konzultáciu o priebežnom hodnotení boli veľmi intenzívne: zúčastnilo sa jej vyše 3 500 respondentov a bolo doručených viac než 300 pozičných dokumentov.

Ďalšie tri samostatné priebežné hodnotenia boli zamerané na Európsky inovačný a technologický inštitút (EIT)³, partnerstvá medzi verejnými subjektmi (P2P) zriadené podľa článku 185⁴ Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) a verejno-súkromné partnerstvá (PPP, ktoré sa začali realizovať prostredníctvom spoločných podnikov) zriadené podľa článku 187⁵ ZFEÚ. Samostatné skupiny nezávislých odborníkov takisto vykonali jedno priebežné hodnotenie deviatich zmluvných verejno-súkromných partnerstiev⁶ a jedno priebežné hodnotenie priamych akcií Spoločného výskumného centra⁷.

Priebežné hodnotenie poskytlo faktickú základňu pre správu a odporúčania do budúcnosti⁸ nezávislej skupiny na vysokej úrovni o maximalizácii vplyvu programov EÚ zameraných na výskum a inovácie, ktorej predsedá Pascal Lamy („Lamyho skupina na vysokej úrovni“).

Ako sa vyžaduje v článku 32 nariadenia, ktorým sa zriaďuje Horizont 2020⁹, cieľom tohto oznámenia je viac zamerať pozornosť inštitúcií EÚ na hlavné zistenia (oddiel 2) a poznatky získané pri celkovom hodnotení (oddiel 3). Súčasťou toho sú možné zlepšenia a

¹ https://ec.europa.eu/info/files/better-regulation-guidelines_en.

² SWD(2017) 220: Podrobné priebežné hodnotenie programu Horizont 2020.

³ SWD(2017) 352 final.

⁴ SWD(2017) 340 final.

⁵ SWD(2017) 339 final.

⁶ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6de81abe-a71c-11e7-837e-01aa75ed71a1>.

⁷ http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC107957/jrc_implementation_review_web_final.pdf.

⁸ „LAB – FAB – APP – Investovanie do budúcnosti Európy, akú chceme“, správa nezávislej skupiny na vysokej úrovni o maximalizácii vplyvu programov EÚ pre výskum a inovácie, 3. júla 2017.

⁹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1291/2013 z 11. decembra 2013.

usmernenia do budúcnosti vrátane prvých reakcií na odporúčania Lamyho skupiny na vysokej úrovni o maximalizácii vplyvu.

2. KĽÚČOVÉ ZISTENIA Z PRIEBEŽNÉHO HODNOTENIA PROGRAMU HORIZONT 2020

Ostatné inštitúcie EÚ súhlasili so zisteniami priebežného hodnotenia: Európsky parlament¹⁰, Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV)¹¹, Výbor regiónov (VR)¹² a nedávno aj Rada pre konkurencieschopnosť prostredníctvom záverov Rady¹³ z 1. decembra 2017. Aj členské štáty prijali stanovisko prostredníctvom Výboru pre Európsky výskumný priestor a inováciu (European Research Area and Innovation Committee – ERAC)¹⁴. Všetci sa zhodujú, že vykonávanie Horizontu 2020 je do veľkej miery úspešné.

Horizont 2020 je atraktívny a prínosný. Účastníci pochádzajú z najlepších inštitúcií a spoločností v Európe i mimo nej a pokrývajú širokú škálu vedeckých disciplín. Zainteresované strany vyjadrujú silnú spokojnosť s programom, o čom svedčí neustály záujem o jeho mimoriadne elitné výzvy. **V porovnaní s predchádzajúcim 7. rámcovým programom (RP7) ide v prípade vyše polovice účastníkov programu Horizont 2020 o nováčikov.** Účasť priemyslu vzrástla: rozpočet na priemyselné a podporné technológie a spoločenské výzvy určený pre MSP predstavuje 23,9 % – výrazne nad cieľom 20 %. Horizont 2020 preukázal pružnosť pri reakciách na meniace sa politické priority, ako je migrácia, a núdzové situácie, ako bolo napríklad prepuknutie epidémie eboly a vírusu Zika.

Program ponúka jedinečné príležitosti na spoluprácu a nadväzovanie kontaktov. Každá piata vedecká publikácia v rámci Horizontu 2020 je výsledkom spolupráce medzi akademickou obcou a súkromným sektorom. Vďaka Horizontu 2020 sa zrodilo viac interdisciplinárnych publikácií než počas RP7. Zmluvné PPP, pri ktorých súkromný sektor spolu s Komisiou určujú ciele výskumu a inovácií, majú pridanú hodnotu pri posilňovaní medziodvetvovej spolupráce a podpore inovácií.

Program Horizont 2020 je na správnej ceste, aby významne prispel k tvorbe pracovných miest a rastu. Hoci Horizont 2020 predstavuje menej než 10 % celkových výdavkov na výskum a vývoj v EÚ, makroekonomické modely predpokladajú, že jeho spoločensko-hospodársky vplyv bude do roku 2030 v objeme 600 miliárd EUR a 179 000 pracovných miest¹⁵. Okrem toho podporuje dosahovanie politických cieľov EÚ vďaka zameraniu na excelentnú vedu, vedúce postavenie priemyslu a spoločenské výzvy¹⁶.

¹⁰ EP T8-0253/2017, správa o hodnotení vykonávania programu Horizont 2020 so zreteľom na jeho predbežné hodnotenie a návrh 9. rámcového programu.

¹¹ Informačná správa EHSV (INT/807), Horizont 2020 (hodnotenie).

¹² Stanovisko VR SEDEC-VI/026, Miestny a regionálny rozmer programu Horizont 2020 a nový rámcový program pre výskum a inovácie.

¹³ Od priebežného hodnotenia programu Horizont 2020 smerom k deviatemu rámcovému programu – závery Rady (prijaté 1. 12. 2017), <http://www.consilium.europa.eu/media/31888/st15320en17.pdf>.

¹⁴ ERAC 1207/17, stanovisko ERAC k priebežnému hodnoteniu programu Horizont 2020 a pripravám nasledujúceho rámcového programu.

¹⁵ SWD(2017) 220: Podrobné priebežné hodnotenie programu Horizont 2020, oddiel 8.4, s. 141 a s. 144.

¹⁶ Napriek tomu však ciele v oblasti výdavkov na udržateľný rozvoj a zmenu klímy ešte nie sú splnené, takže v záverečnom pracovnom programe sa úsilie zintenzívnilo.

Excelentnosť ako hlavný základný princíp je zárukou kvality. Stanovenie excelentnosti ako hlavného kritéria pre pridelenie finančných prostriedkov prispelo k tomu, že prvé vedecké publikácie z programu Horizont 2020 sú už teraz citované dva razy častejšie, než je svetový priemer. Patenty vypracované vďaka programu majú vyššiu kvalitu a potenciálnu obchodnú hodnotu v porovnaní s podobnými patentmi odinakiaľ. Z Horizontu 2020 sa už podporilo asi 17 laureátov Nobelovej ceny.

Pokrok v zjednodušení sa vyplatil. Zavedené rozsiahle zjednodušujúce opatrenia (napr. jednotný súbor pravidiel, elektronické podpisovanie dohôd o grante, účastnícky portál ako jednotné kontaktné miesto na komunikáciu s účastníkmi, jednotná sadzba úhrady, paušálna sadzba pre nepriame náklady) výrazne znížili administratívne zaťaženie a náklady, vďaka čomu sa citeľne znížil čas potrebný na udelenie grantu (o 110 dní menej než v RP7). Zainteresované strany oceňujú zjednodušený model financovania, ktorý neznížil úroveň spolufinancovania zo strany príjemcov.

Program Horizont 2020 ukázal jasnú pridanú hodnotu EÚ. Prináša úspory z rozsahu, objemu a rýchlosti v porovnaní s podporou výskumu a inovácií na vnútroštátnej a regionálnej úrovni, a tým zvyšuje atraktivnosť EÚ ako miesta, kde sa rozvíja výskum a inovácia. Doplnkovosť programu (t. j. to, že nemá vplyv na udeľovanie vnútroštátneho financovania¹⁷) je jeho veľmi dôležitou črtou. Časti programov pre jedného príjemcu ako napríklad nástroj pre MSP, Európska rada pre výskum (ERC) či akcie Marie Skłodowskej-Curie prinášajú pridanú hodnotu EÚ vďaka celoeurópskej súťaži a štrukturálnym vplyvom, ktoré majú na vnútroštátne systémy výskumu a inovácií.

Výsledky programu Horizont 2020 svojou kvalitou opodstatňujú vynaložené prostriedky. Administratívne režijné náklady Horizontu 2020 sú nižšie než v RP7, a to vďaka rozsiahlemu delegovaniu vykonávania programov na špecializované výkonné agentúry a harmonizovanému vykonávaniu prostredníctvom spoločného podporného centra Horizontu 2020. Administratívne výdavky sú nižšie ako cieľ, ktorý bol stanovený na úrovni 5 %. Osobitne nízke sú v prípade výkonných agentúr a EIT.

Hodnotenia partnerských iniciatív podporených z Horizontu 2020 ukazujú, aké sú efektívne pri získavaní značného dodatočného súkromného a verejného financovania a pri zosúladovaní výskumno-inovačných priorít v celej Európe.

V priebežnom hodnotení EIT sa dospelo k záveru, že inštitút pomáha riešiť štrukturálne nedostatky v inovačnej kapacite EÚ. Znalostné a inovačné spoločenstvá EIT prinášajú pridanú hodnotu EÚ tým, že stimulujú úzke a účinné prepojenia medzi vzdelávaním, výskumom a inováciami v súvislosti s rozličnými globálnymi výzvami. EIT je platforma na zavádzanie a rozvíjanie znalostných a inovačných spoločenstiev, ktorých vzdelávacie programy prepájajú technické znalosti s výučbou o podnikaní a inováciách, priamym prístupom k podnikom a medzinárodnou mobilitou.

Vďaka partnerstvám medzi verejnými subjektmi podľa článku 185, ako napr. Eurostars2 či Spoločný program výskumu a vývoja v oblasti Baltského mora (BONUS), vznikli dlhodobé výskumno-inovačné partnerstvá a siete medzi subjektmi financujúcimi výskum a vládami, čím sa prispieva k rozvoju Európskeho výskumného priestoru. Tieto partnerstvá mobilizujú značné investície do nadnárodných výskumných projektov v dôležitých oblastiach politiky, pričom ich pole pôsobnosti je čoraz globálnejšie. Hlavnou silnou stránkou všetkých **verejno-súkromných partnerstiev podľa článku 187,** napr.

¹⁷ SWD(2017) 220: Podrobné priebežné hodnotenie programu Horizont 2020, oddiel 8.2.2.3, s. 114.

CleanSky2 či priemyselné odvetvia využívajúce biologické materiály, je ich schopnosť získať strategických priemyselných partnerov a čo najefektívnejšie využiť ich potenciál v prioritných oblastiach činnosti Únie naprieč hranicami i hospodárskymi sektormi, ako aj ich priamy prínos k zvýšeniu konkurencieschopnosti a dosahovaniu politických cieľov EÚ. Prepájajú činnosti v rámci celého inovačného cyklu a pomáhajú prekonať roztrieštenosť v príslušných odvetviach tvorbou dlhodobých predkonkurenčných sietí spolupráce združujúcich zainteresované strany, ktoré predtým nemali dôvod spolupracovať. **Zmluvné verejno-súkromné partnerstvá**, napr. „továrne budúcnosti“ či energeticky efektívne budovy, podľa hodnotení vo všeobecnosti dosiahli svoje ciele, keďže sú flexibilné a účinne riadené a spájajú významných priemyselných partnerov v stratégiách, ktoré podporuje EÚ, pričom kladú dôraz na vzájomné chápanie výsledkov zo strany priemyslu, vysokú úroveň transparentnosti a otvorenosť účasti, a to aj v prípade MSP.

3. ZÍSKANÉ POZNATKY S CIEĽOM MAXIMALIZOVAŤ VPLYV BUDÚCICH RÁMCOVÝCH PROGRAMOV

Hlavným účelom komplexného priebežného hodnotenia bolo vyvodit' závery pre budúcnosť založené na analýze silných i slabých stránok. Má sa nimi prispieť k zlepšeniu vykonávania Horizontu 2020 v posledných troch rokoch (2018 – 2020), fungovania ETI a iniciatív podľa článkov 185 a 187.

Kombinované hodnotenie formuluje aj dlhodobé získané poznatky¹⁸, z ktorých bude vychádzať tvorba nadväzujúceho rámcového programu na obdobie po roku 2020. V záverečnom pracovnom programe Horizontu 2020 na roky 2018 až 2020 sa už testujú niektoré riešenia zamerané na využívanie získaných poznatkov v dlhodobejšom meradle vrátane pilotnej fázy budúcej Európskej rady pre inováciu (European Innovation Council – EIC) a využívania jednorazových platieb ako alternatívy k úhrade nákladov v niektorých oblastiach.

V ďalšom texte sa uvádza zhrnutie hlavných získaných poznatkov a oblastí, v ktorých je potrebné zlepšenie.

3.1. Ambicióznejšie investície

Dospelo sa k záveru, že Horizont 2020 nie je financovaný dostatočne – jeho rastúca atraktivnosť a neutíchajúci význam mali za následok výrazné zvýšenie počtu uchádzačov (miera úspešnosti dosiahla iba 11,6 % v porovnaní s 18,5 % v RP7). Bolo by potrebných ďalších 62,4 miliardy EUR, aby sa mohli financovať všetky návrhy, ktoré podľa nezávislých hodnotení spĺňajú prísne minimálne požiadavky na kvalitu. Tento nedostatok finančných prostriedkov predstavuje z hľadiska sľubného výskumno-inovačného potenciálu Európy náklady obetovanej príležitosti a žiadateľov núti plytvať zdrojmi (odhaduje sa, že na prípravu návrhov vynakladajú zhruba 636 miliónov EUR ročne¹⁹).

V reakcii na priebežné hodnotenie Horizontu 2020 Európsky parlament s podporou Výboru regiónov okrem iného takisto EÚ vyzýva, aby zabránila znižovaniu rozpočtu na Horizont 2020 a nadväzujúcemu programu vyčlenila aspoň 120 miliárd EUR. ERAC obhajuje zachovanie vhodného pomeru medzi rozpočtom a ambíciami. Aj v záveroch

¹⁸ SWD(2017) 220: Podrobné priebežné hodnotenie programu Horizont 2020, oddiel 12, s. 186.

¹⁹ SWD(2017) 220: Podrobné priebežné hodnotenie programu Horizont 2020, oddiel 7.3.2, s. 60.

Rady sa zdôrazňuje potreba favorizovať výskum a inovácie vo všetkých príslušných politikách EÚ a poskytnúť na budúci program značné finančné prostriedky.

Lamyho skupina na vysokej úrovni odporúča klásť dôraz na výskum a inovácie a vyčleniť na ne v rozpočtoch členských štátov aj EÚ väčší objem financií. Skupina tvrdí, že zdvojnásobenie rozpočtu programu na obdobie po roku 2020 je najlepšou investíciou, akú EÚ môže urobiť, ak chce zosúladiť vlastné financovanie s financovaním, ktoré vyčleňujú jej hlavní konkurenti, a využiť doteraz premárnený potenciál nepodporených kvalitných návrhov (t. j. mala by sa usilovať financovať aspoň 30 % kvalitných návrhov).

Komisia berie na vedomie výzvu skupiny na vysokej úrovni a ostatných inštitúcií EÚ, aby v budúcom rámcovom programe viac investovala do výskumu a inovácií, a to s ohľadom na súčasné silné stránky programu a pridanú hodnotu EÚ. Finančné prostriedky EÚ by malo sprevádzať ambiciózne vnútroštátne a regionálne financovanie výskumu a inovácií, aby sa dosiahol cieľ investovať do tejto oblasti 3 % HDP EÚ.

3.2. Ďalšie zjednodušovanie

Horizont 2020 dosiahol v porovnaní s RP7 veľký pokrok v zjednodušovaní, ale ide o snahu, v ktorej nemožno poľaviť a ktorá si vyžaduje neustále zlepšovanie.

Inštitúcie EÚ si všímajú a oceňujú významný pokrok dosiahnutý pri zjednodušovaní a rovnako zdôrazňujú potrebu v ňom pokračovať. Európsky hospodársky a sociálny výbor sa domnieva, že je to spôsob, ako rozšíriť okruh žiadateľov, zatiaľ čo ERAC považuje ďalšie zjednodušenie ako cestu k vytvoreniu ďalších používateľsky ústretových nástrojov a pravidiel.

Ambíciou Lamyho skupiny na vysokej úrovni je urobiť z EÚ najatraktívnejší zdroj financovania výskumu a inovácií na svete (odporúčanie č. 7: Ďalšie zjednodušovanie). To znamená radikálne uprednostňovanie vplyvu pred postupmi, napríklad minimalizovaním dokumentácie, pružnejšími výzvami (vrátane výberu nástroja a metodiky výpočtu nákladov) a – pokiaľ ide o výskumno-inovačné konzorciá – prispôsobovaním sa meniacim sa trendom a novým príležitostiam. Skupina navrhuje, aby sa zväzilo zníženie objemu oznamovacích povinností, ak by boli nepretržité a v reálnom čase k dispozícii údaje o vplyvoch projektov.

Komisia pokračuje v úsilí o zjednodušovanie, a to aj prostredníctvom pilotných akcií v poslednom pracovnom programe Horizontu 2020. Na základe skúseností s týmito pilotnými projektmi sa bude snažiť o ďalšie zjednodušenie s cieľom podporiť rýchlejšie inovačné cykly a znížiť administratívne zaťaženie. Na tento účel preskúma možnosti, ako: zjednodušiť súčasný systém náhrad skutočných nákladov, zvýšiť akceptovanie zvyčajných účtovných postupov, rozšíriť využívanie paušálneho financovania projektov na základe realizácie aktivít a iných zjednodušených foriem financovania, znížiť záťaž pri príprave a predkladaní návrhov, skrátiť čas potrebný na udelenie grantu a zlepšiť spätnú väzbu poskytovanú žiadateľom.

3.3. Podpora prelomových inovácií

Európa je aj vďaka rámcovým programom EÚ globálnym vedeckým lídrom. V oblasti inovácií však nemá také dobré výsledky. Pri priebežnom hodnotení programu Horizont 2020 bol identifikovaný určitý potenciál v oblasti podpory prelomových inovácií prispievajúcich k budovaniu trhu, ale zároveň sa dospelo k záveru, že takáto podpora sa

musí výrazne posilniť. Len pomerne málo firiem, ktoré dostávajú granty, napríklad využíva finančné nástroje v rámci Horizontu 2020²⁰. To môže mladým inovačným firmám stať v ceste pri rozširovaní svojho pôsobenia na európskej či medzinárodnej úrovni.

Európsky parlament rovnako zdôrazňuje všeobecný význam podpory inovácií, a konkrétnejšie podpory prelomových inovácií a rozširovania pôsobnosti, zatiaľ čo v záveroch Rady sa podčiarkuje význam podpory celého hodnotového reťazca inovácií vrátane vysokorizikových prelomových technológií. Uvažuje sa aj o tom, že prelomové inovácie a rozširovanie pôsobnosti inovačných spoločností by mala podporovať možná budúca EIC. Tento argument sa objavuje aj v stanoviskách Výboru regiónov a výboru ERAC.

Lamyho skupina na vysokej úrovni odporúča, aby sa inovácie (napr. technologický, sociálny či obchodný model) podporovali vo všetkých oblastiach politiky EÚ. Dôležité je, že tak sa vytvorí spoločný regulačný rámec, ktorý bude podporovať podnikanie, konkurencieschopnosť európskeho priemyslu na svetových trhoch a vedúce postavenie v rámci prebiehajúcej priemyselnej revolúcie (odporúčanie č. 2: Budovanie skutočnej inovačnej politiky EÚ, vďaka ktorej vzniknú budúce trhy). Lamyho skupina navrhuje, aby sa podporovali a financovali inovačné myšlienky, ktoré majú potenciál rýchleho rozšírenia, a to prostredníctvom EIC. Tá by mala mať právomoc investovať do podnikateľov a podnikov bez ohľadu na veľkosť, odvetvie alebo skúsenosti, ak pracujú na rizikových inováciách na priesečníku rôznych technológií a disciplín s potenciálom rýchleho rozšírenia. Skupina ďalej odporúča (odporúčanie č. 4: Tvorba výskumno-inovačného programu EÚ so zameraním na zvýšenie vplyvu), aby EIC navrhla nové postupy hodnotenia a výberu s cieľom lepšie zachytiť vysokorizikové a zároveň vysokovýnosné projekty, spružnila riadenie grantov (rozhodnutia o pozastavení aktivít) a tolerovala neúspech.

Komisia uznáva rastúci význam inovácií, ktoré prispievajú k budovaniu trhu²¹, a zväži možnosti ich ďalšej budúcej podpory v nadväznosti na súčasné opatrenia v oblasti jednotného digitálneho trhu, energetickej únie a únie kapitálových trhov. Rizikový kapitál v Európe je v porovnaní s USA na úrovni jednej pätiny. Nová generácia spoločností v kolaboratívnom a digitálnom hospodárstve pochádza prevažne z USA a Ázie. Komisia už podnikla kroky na vybudovanie priemyselnej politiky, digitalizáciu priemyslu EÚ a rozvoj kolaboratívneho hospodárstva²².

Ak sa budúci rámcový program bude opierať o súčasné úspechy v oblasti podpory inovácií prostredníctvom nástroja pre MSP, projektov spolupráce a verejno-súkromných partnerstiev, mal by poskytovať podporu rýchlejšie a pružnejšie. Treba využiť komplementárnosť grantov a finančných nástrojov s cieľom prilákať mladé a rýchlo rastúce inovačné podniky a rozšíriť ich pôsobnosť na medzinárodnej a európskej úrovni, zlepšiť zúročovanie výsledkov výskumu a inovácií na trhu a urýchliť šírenie inovácií. Cieľom by malo byť, aby sa Európa ocitla na čele inovácií, ktoré prispievajú k budovaniu trhu. Na tento účel sa v rámci posledného pracovného programu Horizontu 2020 začína prvá pilotná fáza budúcej Európskej rady pre inováciu. Skúsenosti získané počas tejto

²⁰ SWD(2017) 220: Podrobné priebežné hodnotenie programu Horizont 2020, oddiel 8.2.2.3, s. 111, a oddiel 8.2.3.3, s. 123.

²¹ SWD(2017) 220: Podrobné priebežné hodnotenie programu Horizont 2020, oddiel 8.2.2.3, s. 111, a oddiel 8.2.3.3, s. 123.

Stratégia priemyselnej politiky EÚ, pozri COM(2017) 479.

prvej fázy spolu so strategickou podporou zo strany nedávno zriadenej skupiny inovátorov na vysokej úrovni²³ budú tvoriť základ ďalšieho rozhodovania o plnohodnotnej Európskej rade pre inováciu.

3.4. Väčší vplyv vďaka zameraniu na konkrétne úlohy a účasť občanov

V priebežnom hodnotení sa poukazuje na potrebu posilniť vplyv a dosah na občanov²⁴. To je dôležité nielen z hľadiska zlepšenia komunikácie o prínose výskumu a inovácií k riešeniu spoločenských a technologických výziev; zapájanie občanov, zákazníkov a koncových používateľov do tvorby cieľov programu (spolunavrhovanie) a jeho vykonávania (spolurealizácia) vedie k väčšej inovácii, lebo sa tak stimulujú inovácie zamerané na potreby používateľa a dopyt po inovačných riešeniach. Tak sa bude reagovať aj na možnosť zaujatia prístupu zameraného na vplyv a konkrétne úlohy v budúcnosti²⁵. V pracovných programoch Horizontu 2020 sa už dláži cesta pre zameranie na konkrétne úlohy, pričom sa ako východisko používajú oblasti záujmu.

Všetky inštitúcie EÚ zdôrazňujú význam väčšej účasti občanov a maximalizácie vplyvu z rámcového programu. Výbor regiónov veľmi explicitne podporuje prijatie nového, komplementárneho prístupu založeného na realizácii konkrétnych úloh. ERAC a závery Rady poukazujú na potrebu užšieho a trvalého kontaktu s verejnosťou a vyzývajú k preskúmaniu možností prístupu zameraného na konkrétne úlohy.

Lamyho skupina na vysokej úrovni zohľadňuje tieto závery vo viacerých svojich odporúčaniach. Navrhuje, aby sa vymedzili konkrétne výskumno-inovačné úlohy s transformačným potenciálom, ktoré pri vykonávaní mobilizujú viacerých aktérov a investorov, a to aj prostredníctvom verejného obstarávania v oblasti inovácií (odporúčanie č. 5: Prijatie prístupu zameraného na konkrétne úlohy a vplyv s cieľom riešiť globálne výzvy). Lamyho skupina uvádza ako globálny referenčný rámec na vymedzenie takýchto konkrétnych úloh ciele udržateľného rozvoja OSN. Vyzýva k zapájaniu občanov do stanovovania konkrétnych úloh a k posilneniu občianskej vedy (odporúčanie č. 8: Mobilizácia a zapájanie občanov). Vyjadřila sa aj v prospech účinnejšieho budovania značky výskumu a inovácií v EÚ, napr. intenzívnejším informovaním o ich výsledkoch a vplyvoch (odporúčanie č. 11: Mapovanie vplyvu a lepšia informovanosť o ňom). V záujme zintenzívnenia inovácií odporúča, aby sa v odvetvových politikách naplno rozvíjali politiky zamerané na inovácie. Pripisuje veľký význam tomu, aby sa program opieral o účel a vplyv, a nie o nástroje, pričom by mal mať k dispozícii sofistikovaný systém hodnotenia návrhov a byť pružnejší (odporúčanie č. 4: Tvorba výskumno-inovačného programu EÚ so zameraním na zvýšenie vplyvu).

Komisia v rámci konečného pracovného programu Horizontu 2020 už zohľadňuje niektoré získané poznatky, pokiaľ ide o vplyv a dosah na občanov (napr. prostredníctvom jasnejších správ o vplyve a posilneného šírenia a využívania výsledkov výskumu). Budúci program by sa už od začiatku mal budovať na základe jasnej intervenčnej logiky a diferencovaného hodnotenia návrhov. Bude vychádzať z jasných a, pokiaľ možno, kvantifikovaných očakávaných dlhodobých vplyvov, strednodobých výsledkov a krátkodobých výstupov, a to v záujme sledovania politických priorit EÚ, cieľov udržateľného rozvoja OSN a Parížskej dohody.

²³ <https://ec.europa.eu/research/eic/index.cfm?pg=hlgh><https://ec.europa.eu/research/eic/index.cfm?pg=hlg>.

²⁴ Toto úsilie má oporu aj v odporúčaní skupiny odborníkov na vysokej úrovni, ktorá vykonala hodnotenie RP7 *ex post*: „priblížiť vedu bližšie k občanom“, COM(2016) 5 final.

²⁵ Idem: „zameranie na kľúčové výzvy a príležitosti v globálnom kontexte“, COM(2016) 5 final.

Na základe výsledkov priebežného hodnotenia a s prihliadnutím na rozsah a zameranie pracovných programov Horizontu 2020 na roky 2020 – 2018 by konkrétne výskumno-inovačné úlohy (vedecké, technické, sociálne atď.) v budúcom programe mali prinášať väčší vplyv, rozširovať dosah a podporovať systematický prístup. Mali by sa týkať cieľov politiky EÚ, zaujať verejnosť (s ľuďmi by sa malo komunikovať o hodnotách, mali by byť zapojení do procesu a byť hrdí na svoj európsky pôvod), prepájať odbory a odvetvia a ísť nad rámec toho, čo je v súčasnosti možné.

3.5. Posilnenie synergií s ďalšími programami financovania EÚ a politikami EÚ

Medzi Horizontom 2020 a inými programami EÚ, ako sú napríklad európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF), Európsky fond pre strategické investície, nástroje pre vonkajšie vzťahy, Nástroj na prepájanie Európy či spoločná poľnohospodárska politika, už existujú synergie. Mali by sa však naďalej posilňovať a mala by sa zvyšovať ich efektívnosť a účinnosť²⁶. Konkrétnym príkladom sú napríklad výskumno-inovačné kapacity vybudované za posledné desaťročie v regiónoch so slabšími výsledkami, ktoré by sa v nadväznosti na synergie s EŠIF a so stratégiami pre inteligentnú špecializáciu²⁷ mohli lepšie využívať pri projektoch podporovaných z rámcového programu a zvyšovaní účasti na nadnárodných výskumno-inovačných sieťach a aktivitách.

Európsky parlament vo svojom stanovisku zdôrazňuje synergie medzi programami financovania EÚ, ktoré považuje za nevyhnutné v záujme väčšej efektívnosti investícií, pričom odporúča využívať najmä stratégie inteligentnej špecializácie. Vyzýva k posilňovaniu synergií medzi budúcim rámcovým programom a inými špecializovanými fondmi EÚ na podporu výskumu a inovácií. Výbor ERAC vo svojom stanovisku uvádza, že synergie medzi EŠIF a rámcovým programom by sa mali budovať systematicky, a to už vo fáze tvorby programu. Aj Rada vo svojich záveroch obhajuje synergie, súdržnosť, zlučiteľnosť a doplnkovosť.

Lamyho skupina na vysokej úrovni odporúča navrhovať budúce programy financovania na základe intervenčných princípov, ktoré sa budú navzájom dopĺňať a posilňovať a budú interoperabilné, v záujme podpory budovania kapacít v regiónoch, ktoré sa z hľadiska inovácií ešte dotahujú na tie ostatné (odporúčanie č. 6: Racionalizovať systémy financovania EÚ a dosiahnuť synergie so štrukturálnymi fondmi).

Komisia bude ťažiť zo skúseností pri spoločnom vykonávaní súčasnej generácie programov financovania (napr. zavedenie známky excelentnosti²⁸) a zameria sa na posilnenie synergií počnúc fázou návrhu programu, aby sa zabezpečilo, že škála nástrojov a programov pokryje celý inovačný reťazec. To sa dosiahne lepším vzájomným zosúladením priorít, spružnením systémov spolufinancovania v záujme združovania zdrojov na úrovni EÚ a zvýšením kompatibility pravidiel (napríklad tak, že sa umožní automatické udeľovanie známky excelentnosti). Budúci program bude zároveň aj naďalej poskytovať podporu pri tvorbe politik.

²⁶ Toto úsilie má oporu aj v odporúčaní skupiny odborníkov na vysokej úrovni, ktorá vykonala hodnotenie RP7 *ex post*: „zosúladiť výskumné a inovačné nástroje“, COM(2016) 5 final.

²⁷ COM(2017) 376: Posilňovanie inovácie v regiónoch Európy: stratégie pre odolný, inkluzívny a udržateľný rast.

²⁸ <https://ec.europa.eu/research/soe>.

3.6. Posilňovanie medzinárodnej spolupráce

Medzinárodná spolupráca v oblasti výskumu a inovácií má zásadný význam pre zabezpečenie prístupu k talentom, vedomostiam, know-how, vybaveniu a trhom na celom svete, účinné riešenie globálnych výziev a plnenie celosvetových záväzkov. Hoci program Horizont 2020 má široký medzinárodný dosah a je otvorený voči celému svetu, účasť tretích krajín v porovnaní s RP7 klesla, takže sa musí zintenzívniť medzinárodná spolupráca s cieľom trvalo posilňovať excelentnosť a konkurencieschopnosť Európy v oblasti výskumu a inovácií a riešiť globálne spoločenské výzvy.

Európsky parlament vyzýva na posilnenie medzinárodnej spolupráce v oblasti výskumu a inovácií vrátane spolupráce so zapojenými partnermi a rýchlo sa rozvíjajúcimi krajinami, a to čo najskôr prostredníctvom konkrétnych opatrení. Parlament okrem toho zdôrazňuje význam vedeckej diplomacie. Závery Rady znovu potvrdzujú význam vzájomnosti.

Lamyho skupina na vysokej úrovni tomuto bodu pripisuje podobnú dôležitosť (odporúčanie č. 10: Dosiahnuť, aby medzinárodná spolupráca v oblasti výskumu a inovácií bola všeobecne uznávanou črtou výskumu a inovácií v EÚ). Odporúča ďalej stimulovať aktivity v oblasti medzinárodnej spolupráce a otvoriť program partnerstvám najlepších a podpore účasti všetkých na základe recipročného spolufinancovania v partnerských krajinách.

Komisia uznáva dôležitosť posilňovania medzinárodnej spolupráce v oblasti výskumu a inovácií. Záverečný pracovný program Horizontu 2020 sleduje práve tento cieľ. Mali by sa posúdiť kritériá a pravidlá, na základe ktorých by sa tretie krajiny pridružovali s ohľadom na excelentnosť vo výskume a v inováciách. Pri posudzovaní vplyvu budúceho programu by sa mohlo vziať do úvahy niekoľko spôsobov stimulovania medzinárodnej spolupráce, aby sa výskumníkom z EÚ umožnilo spolupracovať s najlepšimi a najvhodnejšími partnermi v oblasti výskumu a inovácií z celého sveta.

3.7. Posilňovanie otvorenosti

Treba nadviazať na veľký pokrok dosiahnutý z hľadiska sprístupňovania vedeckých publikácií a údajov z programu Horizont 2020 širšej vedeckej obci a verejnosti. Zatiaľ je však voľne prístupných menej ako 70 % publikácií, ktoré vznikli vďaka programu Horizont 2020, a nezdá sa, že by sa situácia zlepšovala.

Európsky parlament sa vyjadril v prospech všeobecnej zásady otvoreného prístupu, zatiaľ čo ERAC sa domnieva, že k šíreniu poznatkov by jednoznačne prispelo, ak by sa v Horizonte 2020 uplatňovala politika 100-percentného otvoreného prístupu. Veľký význam majú aj závery Rady o prechode k systému otvorenej vedy²⁹, ktoré poskytujú cenné usmernenia pre budúcnosť. Závery Rady o priebežnom hodnotení programu Horizont 2020 zasa zdôrazňujú úlohu otvorenej vedy z hľadiska zvýšenia vplyvu a transparentnosti.

Podpora otvorenej vedy (a konkrétnejšie otvoreného prístupu) sa osobitne uvádza v správe Lamyho skupiny na vysokej úrovni ako hlavná usmerňujúca zásada, ktorá by sa mala odmeňovať (odporúčanie č. 3: Vzdelávať pre budúcnosť a investovať do ľudí, ktorí prinesú zmenu).

²⁹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/sk/pdf>.

Komisia bude ďalej rozvíjať svoje politiky na podporu agendy otvorenej vedy³⁰. Vychádzajúc zo skúseností z vykonávania programu Horizont 2020 by mali všetky publikácie byť verejne prístupné a všetky údaje by mali byť vyhľadateľné, prístupné, interoperabilné a opätovne použiteľné (Findable, Accessible, Interoperable and Re-usable – FAIR). Komisia preskúma spôsoby, ako dosiahnuť, aby nasledujúci rámcový program plne zohľadňoval princípy otvorenej vedy ako prostriedok na zvýšenie vedeckej excelentnosti, posilnenie účasti občanov, dosiahnutie lepšej reprodukovateľnosti výsledkov a zlepšenie potenciálu opätovného použitia výskumných údajov.

3.8. Racionalizácia systémov financovania

Kľúčovou oblasťou, v ktorej sú potrebné zlepšenia, je racionalizácia systémov financovania Horizontu 2020. To sa týka najmä systémov určených pre partnerské nástroje a iniciatívy³¹. Zainteresované strany poukazujú na to, že existencia mnohých nástrojov a iniciatív a komplexnosť, ktorá z nej vyplýva, sťažujú zrozumiteľnosť systému a môžu viesť k prekryvaniu rozsahu pôsobnosti. Reforma súčasného systému partnerstiev by mala umožniť plne využívať ich potenciál pri dosahovaní ambiciózných cieľov politiky.

Pri hodnotení EIT sa identifikovala potreba rozvíjať ďalšie synergie s inými iniciatívami EÚ počnúc fázou tvorby programu. Existuje priestor na zefektívnenie zámerov, ktorých dosiahnutie sa očakáva od EIT a ZIS, stanovením jasných a merateľných cieľov. Mali by sa takisto lepšie definovať úlohy ZIS z hľadiska systémov EÚ v oblasti výskumu a inovácií. Pri hodnotení podľa článku 185 sa dospelo k záveru, že systémy EÚ v oblasti spolupráce medzi verejnými subjektmi (P2P) sú preplnené: medzi jednotlivými P2P, ako aj medzi P2P a Horizontom 2020 existuje priveľa podobných iniciatív, ktoré však nie sú navzájom prepojené. V hodnotení podľa článku 187 sa poukazuje na to, že činnosti verejno-súkromných partnerstiev (PPP) treba viac zosúladiť s politikami EÚ, ako aj s vnútroštátnymi a regionálnymi politikami, a požaduje sa revízia kľúčových ukazovateľov výkonnosti. Pri revízii zmluvných verejno-súkromných partnerstiev (cPPP) sa zistili problémy z hľadiska prepojenosti medzi jednotlivými cPPP a bola identifikovaná potreba rozvíjať synergie s iniciatívami, ako sú napríklad ZIS.

ERAC sa domnieva, že je mimoriadne naliehavé zracionalizovať režimy financovania, a zároveň považuje P2P za kľúčové, ak sa má dosiahnuť koordinovanejšie vykonávanie výskumno-inovačných aktivít na vnútroštátnej úrovni i na úrovni EÚ. Aj Rada pre konkurencieschopnosť vo svojich záveroch zdôraznila, že súčasný ekosystém výskumu a inovácií sa stal priveľmi zložitým a že všetky partnerské iniciatívy by mali mať stratégie pre ukončenie financovania z rámcového programu. Európsky parlament obhajuje zjednodušenie systémov financovania EÚ.

Aj Lamyho skupina na vysokej úrovni vo svojej správe kladie dôraz na racionalizáciu (odporúčanie č. 6: Zracionalizovať systém financovania EÚ), a to v rámcovom programe aj mimo neho. Uvádza, že privysoký počet režimov financovania výskumu a inovácií

³⁰ <https://ec.europa.eu/research/openscience/>.

³¹ Z Horizontu 2020 sa popri hlavných iniciatívach vznikajúcich technológií a technológií budúcnosti a ZIS podporujú dve veľké kategórie partnerstiev: tie, ktoré zahŕňajú predovšetkým priemysel, t. j. iniciatívy podľa článku 187 alebo verejno-súkromné partnerstvá (PPP) a zmluvné verejno-súkromné partnerstvá (cPPP), a tie, ktoré zahŕňajú najmä členské štáty, t. j. iniciatívy podľa článku 185 alebo partnerstvá medzi verejnými subjektmi (P2P), ERA-NET Cofund, EJP-Cofund a iniciatívy spoločnej tvorby programov.

ohrozuje excelentnosť tým, že podporuje „súťaž medzi tými, ktorí sú v obraze“. Odporúča odstrániť tretinu systémov financovania, nástrojov a akronymov v oblasti výskumu a inovácií. Pokiaľ ide o partnerstvá, odporúča obmedziť spolufinancovanie EÚ na partnerstvá, ktoré jednoznačne sledujú ciele EÚ, pričom by sa mohol uplatniť zjednodušený a flexibilný mechanizmus spolufinancovania (odporúčanie č. 9: Lepšie zosúladiť priority EÚ a vnútroštátne investície v oblasti výskumu a inovácií). Napokon navrhuje, aby sa ZIS systematickejšie zavádzali v záujme riešenia celosvetových výziev tak, že sa začlenia do výskumno-inovačného programu EÚ na obdobie po roku 2020 (odporúčanie č. 3: Vzdelávať pre budúcnosť a investovať do ľudí, ktorí prinesú zmenu)³².

Komisia si tieto pripomienky cení. V krátkodobom horizonte sa bude snažiť zlepšiť výsledky v rámci aktuálneho životného cyklu prostredníctvom ročných pracovných plánov a pracovných programov v súlade s odporúčaniami formulovanými v jednotlivých hodnoteniach. V dlhodobom horizonte preskúma, ako zracionalizovať jednotlivé nástroje a systémy financovania EÚ v oblasti výskumu a inovácií v prospech príjemcov bez toho, aby ohrozila dosiahnutie politických cieľov. Budúca EIC by mohla predstavovať príležitosť na racionalizáciu existujúcich systémov podpory inovácií. Na vybudovanie štruktúry ZIS by sa mohli použiť prípadné konkrétne výskumno-inovačné úlohy, aby sa riadili jasnejšími cieľmi, dokázali lepšie komunikovať a mali väčší vplyv.

Komisia má v úmysle preskúmať pri posudzovaní vplyvu budúceho programu možnosti racionalizácie partnerstiev (vrátane ZIS a hlavných iniciatív vznikajúcich technológií a technológií budúcnosti), posilniť ich otvorenosť a transparentnosť a prepojiť ich s budúcimi konkrétnymi výskumno-inovačnými úlohami a strategickými prioritami EÚ. Ako súčasť strategického procesu bude zohľadňovať napríklad doplnkovosť schopností, význam pre politické priority dohodnuté medzi členskými štátmi EÚ, priemyslom a ďalšími zainteresovanými stranami, pružnosť, stratégie pre ukončenie financovania fungujúce od začiatku a vplyv, ktorý nie je možné dosiahnuť iba prostredníctvom rámcového programu.

4. VÝHEAD DO BUDÚCNOSTI

Horizont 2020 je v súčasnosti príkladom úspechu EÚ a nepopierateľne prináša pridanú hodnotu EÚ. Vzhľadom na povzbudivé zistenia priebežného hodnotenia, spätnú väzbu zainteresovaných strán a výzvu Lamyho skupiny na vysokej úrovni, podľa ktorej je žiaduca „evolúcia, nie revolúcia“, možno usudzovať, že rámcový program potrebuje ďalšie zdokonalenie a optimalizáciu, a nie radikálnu prestavbu.

Komisia víta odporúčania Lamyho skupiny na vysokej úrovni. Zohľadní ich pri tvorbe príslušných prvkov nasledujúceho rámcového programu, aby nastavila novú úroveň ambícií v záujme celosvetového vedúceho postavenia v oblasti vedy a inovácií.

³² V správe skupiny na vysokej úrovni o EIT bola identifikovaná jednoznačná potreba posilniť úlohu ústredia EIT ako poskytovateľa spoločných služieb a odborných znalostí pre ZIS (https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/eit-hlg-final-report_en.pdf).